

Dall'Uniun rumantscha da Schons

Autor(en): [s.n.] / [s.n.]

Objektyp: **Article**

Zeitschrift: **Annalas da la Societad Retorumantscha**

Band (Jahr): **35 (1921)**

PDF erstellt am: **27.06.2024**

Persistenter Link: <https://doi.org/10.5169/seals-194713>

Nutzungsbedingungen

Die ETH-Bibliothek ist Anbieterin der digitalisierten Zeitschriften. Sie besitzt keine Urheberrechte an den Inhalten der Zeitschriften. Die Rechte liegen in der Regel bei den Herausgebern.

Die auf der Plattform e-periodica veröffentlichten Dokumente stehen für nicht-kommerzielle Zwecke in Lehre und Forschung sowie für die private Nutzung frei zur Verfügung. Einzelne Dateien oder Ausdrucke aus diesem Angebot können zusammen mit diesen Nutzungsbedingungen und den korrekten Herkunftsbezeichnungen weitergegeben werden.

Das Veröffentlichen von Bildern in Print- und Online-Publikationen ist nur mit vorheriger Genehmigung der Rechteinhaber erlaubt. Die systematische Speicherung von Teilen des elektronischen Angebots auf anderen Servern bedarf ebenfalls des schriftlichen Einverständnisses der Rechteinhaber.

Haftungsausschluss

Alle Angaben erfolgen ohne Gewähr für Vollständigkeit oder Richtigkeit. Es wird keine Haftung übernommen für Schäden durch die Verwendung von Informationen aus diesem Online-Angebot oder durch das Fehlen von Informationen. Dies gilt auch für Inhalte Dritter, die über dieses Angebot zugänglich sind.

DALL'UNIUN RUMANTSCHA DA SCHONS.

AVE MAREIA.

1.

La notsch se sbassa plan e plan
Il dschi vut uss tschessar,
Tei vesas ils davos utschels
Agl lur agnîa sgular.

2.

Culs muvels ên ils nos pasturs
A tgea bain returnós;
Las stgellas ed ils burensins
Dalunga durmentós.

3.

Quieta è l'entiera val
In oda strusch il fló;
Perfin il tgold favugn, el ha
Per en mumaint caló.

4.

Qua tuna giù dil vigl clutgèr
L'Ave Mareia lom,
Schi dultsch e seri, sco quei fuss
D'en oter mund en clom.

5.

E l'olma lascha ils quitós,
E vut me anc terlar.
El od' il sens dil vigl clutgèr
Cunfiert e pasch sunar.

S. Mani.

CO GIACHENET ENCUIERA ENA DUNNA.

DA JEREMIAS GOTTHELF.

Transl. an rumantsch da *Tumasch Dolf*.

An ena contrada bernesa, jeu gitg betg naua, stat en uclaun (tgea a clavo d'en pur) sen spunda solegliva. Perêrs a melêrs sco terments ruvers zircumdeschen el; a tscherschêrs fan parada sper la veia, ad aschi liensch sco gl' il po trer sa rasa enturn la spunda ena curveia ple custevla ca quella d'en retg: prada da millis valur.

Sut il tetg raso murmurescha ena stuppenta turvasch, avant las fanestras statten crunas cun flurs ad enturn l'entira tgea e dumen-gia, q. v. g. rualo ad enurden; ni en strom ni ena steala en da ver. Segl beal banc verd sea en giuven da colur bregna, varda pen-sus sei encunter ils golds stgirs, ca schên segl crest visavi, amelan-conicameng s'olza dalla sia pipa miez stizzada mintgatant en nivelett.

Quegl e Giachenet igl reh a nunmarido possesur digl uclaun. Si mamma e morta da curt, ella, ca veva dirigia exellentameng l'economeia, ella, ca gli era stada schi tgeara, ch'el veva betga lia maridar, schagea ca la gli veva tenia tier mintga gi, da prender ena consorta. Detgas femnas han betga bugent fegls nunmaridos, safigurand quels sco povers putgants, cur els en sels ons.

Ussa fan fantscheallas la massareia, a quei mal avunda. Suainter la mort da sia mamma ovan las gaglignas nuta ple, pernea ovs vean el betga da ver; las vatgas datten miseravel latg, el vean da vender ple a ple poc paintg, ils porcs tgittan cun ils larmants or da lur zons, sco sch'els lessen salamantar dil schleat bavradi, schegia ch'el ha mai stuvia cumprar tant gran per els. Mai e gnia presto schi poc, el dovra ple a ple blears schurnaliers, schegea, ca las femnas han anc mai salamanto da tanta lavur a mai gia schi poc tains da far quei ch'el cumonda. Las admoniziuns della mamma gli vignen endament ple a ple, el pertratga ple a ple ved il maridar, a ple ch'el pertratga landervei, a ple a ple ch'el sastermainta.

Giachenet e betga en da ques sturnels ca mena va or tgea, ca lastga ni vurdar ni plidintar mattans. El e en giuven legher, enconuschaint allas mattans dil vast conturn, a sch'igl dat enzanua ena giuvna gest confirmada e el igl emprem, ca va a tarmagl. Mo ir a tarmagl e anc betga maridar, a quei gli punscha, a gest, sco el cre, perquei ch'el enconuscha las mattans aschi bagn. Betga tut quei, ca terlischi segi or, a las mattas mussien als mats pil solit me il terlischant, gi 'l, a da ver quei, ca terlischi betg, vignel pèr igl um. Per demussar quei, veanel na cun exempels, ch'igl vean bunameng stgir avant ils ils. El savessi bagn, gi' 'l, sco vegnir tier ena dunna reha a beala, mo el vigli er ena curtasevla, pietusa, husla, pertge: tge valen bellezza a muneda, cur la noschadat a vèz da batterliera en speras. Ena matta, ca battearli, detti ena streia, cu 'la vegni sels ons. D'ena matta avara (ghitia) segi miglier da nuta discurrer, quei detti ena creatira, sper la quala en dargun pari en angel. Mo il mender segi, ch'in mai possi saver, tge ch'in radigi an tgea, ena streia ner en dargun, pertge tut quellas qualitats segien zuppentadas davò la peal glischa d'ena matta. A savens fetschi la matta davò a davant la tgea la ple carina tschera, durant ch'ella mussi ain tgea las griffas, a salidand il mat carinameng, gizla

las griffas a tratgi: me spetga tocca ta ve, lura ta via! Sels cunseglis d'otra gliat setgin er betg saschar, segl mains egn, ca vigli maridar. Da mintga vart menzignas. In cumpri gliat, per ch'igl olzien ena matta sei an tschiel a paji puspè gliat, ca vegi da far or, sch'ella vali in calzer schleat ner betg. Qua lessel tuttigna saver, tgi ca vess in nas aschi fegn da disfranziar scha la gliat segi cumprada ner betg. El lessi bain ena dunna, mo cupitgear aint malameng, quei lessi el betg. Co quei fussi da evitar, da radir or gliez, al vegi blearasgea fatg miez ordisen.

Qua fuss da basegns bun cunsegl; dil rest, quel vean surnotg dasasez. Ena daman tranter fain grass a rasdiv, dil tains ca las figlias dils purs en pil ple a tgea, gi el alla si gliat: el vigli ir vei agl cantun Luzern a comprar en tgalval. La vegel igl on ple pocs gis ca qua, segi mintga gi seglmains duas uras ple curt, ascheia segi tut ple bun martgea, a sch'el turni ogis betg, degin ver nigina tema.

Giachenet va davent; da que tains vezin allas contradas luzernesas nign Giachenet ca empeara suainter a tgalvals. Encuntercomi vezin a girand allas contradas bernesas en parler ch'in veva anc mai via a mai ha via ple suainter, a dil qual in oda discurrend ancussa, schegia ch'igl e selmains quindesch ons. Igl e en tarment glimari cun fatscha scurvanada, ca ha probabel anc betga fatg dagi quei mestier, pertge el e plan a malgidant, a sch'igl dat en cas me empo cumplitgea, scha sa'l betga sagidar.

Igl ple crod'igl sei, ch'el ha nigina regla d'ir ad encurir lavur. El sursaglia entieras retschas tgeas, el sastrischa sainza star eri tras entieras vischnancas. Puspè sa'l far en spiclem avant ena tgea, sainza ch'in savess verameng savia tge ch'el fasschess. El va an tgalafia a ha la aint il nas dappertut, e a tuts als pes a va gnanc la sera or tgea. Mintga mument ha el da basegns enzatge, dat per survegnir egl suainter allas figlias tgea ner allas fantscheallas, tschertga da saghitignear cun ellas, da las entardar, a nó ch'el stat surnotg, salubeschel tgosas maltscheccas, sadeporta ascheia, ch'in sto bunameng crer, el vigli empruvar, quant ch'in possi vertir, tocca in detti fridas. Er laschel dar giò bas vascheala cuntschada, ch'ella va an paglia, fa pajer, ch'igl e ena vergugna, saloda da ver fatg stermentusa lavur, insumma, e igl ple impertinent furbaz, ch'e ancussa passò tra la contrada.

Ad ascheia vean'el er catscho or da fri enqual tgea cun tunders a zachers. Purs rabtgantos endrisan ils tgans sen el schmanatschan cun crappa a bastuns. Mattans gritintadas gli fieran suainter tocs da scadealas, gli schand la pultrigna a gli faschand gnifas sper las qualas en tgea sgrifflo sei d'en rustg e en bi vurdar. Sur quei tut me ri il schani, dat rispostas befantas a cur ch'igl vutan betga pajer, gi 'l magari: ad en da ques puranchels, ca po cuvir alla si figlia me lioms da caltschols sfrinzlos segel anc bun da regalar en per hriz. In po safigurar, tge pultrignas il deva sen talas morsas, mo el nava allura riant, sco sch'el vess lia gest quei.

Ascheia e'l il terz gi da seas viedi rivo tier ena tgea, ca e situada orantgea ena vischnanca. En nivel tut ner sarasa or sur la contrada a lascha curdar plievgia gest abundanza. Strusch ha'l sazacudia giâu sut il tetg lartg a puso giâu la si putic, scha curren na tra l'earva sut ils pumêrs staturas cun zappas se dias, scussals sur ils tgeas giâu, ils maschels ils calzers aintaman, tut vei a sut il tetg; igl e la servitit dalla tgea ch'e stada a far sei hardefels. Davos tier curra da que malgidant ena statura zacligna, vestgida ple bain ca tshellas. Rivada natier saziclan gea famegls a fantscheallas, ad ena matta tira agl mulschader egna cugl scussal bletsch enturn il tgea. Qua ena terribla tschera dalla matta rivada il davos, ella fiera vei a tshella il seas scussal a la si zappa a zappigna cun gestas curiosas enturn ils famegls, strocla ils sco cunaschaint sen campagna ad agl martgea. Finalmeng cumpara segl esch tgea ena dunna tiesta cun nas git a sgregna agli figlia da gnir aint a samidar enstagl far tupadats orlà; ella setgi gea bagn avunda, sco 'la segi sentevla e stotgi per mintga nut sametter agl strom.

Da quella dunna dumonda ussa nies cumpogn da lavur. El survean per risposta, ch'el stotgi spitgear, toc'els vegien marando, ella vegi ussa betga peada d'ir ad encurir ensemel vascheala. Dischaintameng dumond'el ussa, sch'el lastgi far part dil giantar, el vigli bugent schar trer giod'il gudogn. In vigli dar or enzatge rispundin. El sametta a sear avant'gl esch tgadafia, mo igl va gi, toc'igl dat il giantar ed anc ple gi, toc'el survean enzatge. Prest manca ena scadeala, prest ena palutta per preparar las tratgas, prest sgregna la dunna: „Stina, nau'el il sdratsch da lavar giâu?“ a prest: „Rosa, nau'has la zicorgia?“ A sasand allura tuts davo

la mesa, sgola prest egn an tgadafia, prest l'oter gion tschalér, mancand prest glegn a prest gl'oter. Enzacuras portin ad el enzatge, ca dess easser suppa, mo para ava tschuffa, ad en toc pan da mifa tier. El examinescha bagn igl giantar, mo maglia nut, veza dentand sco Rosa, essend suletta culla mamma an tgadafia, cuschegna anc per saseza, a suainter ver pastriglia, veanla nana-vant cun en tatsch cun iev ad igl porta alla stiva davos tier; ella stat allura ena peaza gion tschalér a turna ansai cun en suspettus fread da vign. Essend danievmeng tuts is or segl êr, mo il bab, en bun gianter, sche enzanua, veza el sco Rosa va cugl tatsch vanzo ven clavo tigl mulschader. Turnada sametta ella segl banc sper il parlar, fa la finta da far caltschol cun detta tschuffa, gli dumonda da tutta sorts a terla sainza far mues quei ch' il parlar raquinta, a sch' igl fuss anc schi grossas.

A quella Rosina e la madema matta, ca cumpareva schi schubra a fitada sei sellas fieras a sellas feastas a tut sazaccudeva, sch' in gli leva dar en gut vign a pareva da ler sazuppentar dallas igliedas dils mats. In la stueva sfurzar da far saltar, da far maglier, da far discurrer, mo i tunava, ch' ella segi stermentus attenta, vommi culla servitit segl funds a mai segi garmadia. Mo ple ca nos giuven contemplescha Rosina a mains ca' la ple, ella a quei d'enturn. Betga me la detta e tschuffa, na l'entiera persuna, ad enturn la tgea tut en malurden, an tgadafia ear, tier mintga vaschi ch' ella dat, mancan ils tocs. Ella sea qua sper el, saperschand sco ell' e, nun igl enconuschand, a qua e nut da moral, il seas intern e sco 'gl extern, ha plascher veda maltscheccas tgosas, ad ella sapresainta verameng sco ena schana cumegna, ca lavura betga bugent a cre da stger far dil tut, sch' ella me sadeporti all'ustreia a sela veia enurden. Tier tut que par' la anc criua a piztga il giat a zicla il tgan a spuainta davent las gaglignas. El vess mai cartia, da ver veda quella tanca la beala, taciturna a hundrevla giuvna, alla quala in vurdava suainter fri bugent segl ball. Pazianta toc' els eran sulets, entschevla puspe a saghitignear cugl parlar, schi prest sco tschels turnan, gli gi por plets a ri sur la si lavur. Qua laschal er liber il parlar, sbeffa la matta, la tainta cugl mulschader, fa remarclas sur dil tatsch, sur la stupenta lavur da man, tocca ella vean sco en burnia a curra salamentand tils geniturs. Il bab schloma, la mamma tir' or quei ca' la po, il tgan

ladregia (giappa), il giat fa viers, tuts fan ramurs, tant sco i pon — lura s'anviescha il parlar riand da cor.

En'otra sera rivel cugl seas purtô stanchel sco en tgan tier ena tgea empo orvart. Il tetg tgea e schleat, mo la curt grascha granda, ena massa lena enturn la tgea, mo betg emplunada, en per scussals penden ved la sef d'iert, ner a fimintor igl esch tgea a la talegna para da cupitgear mintga mument. Orda tgadafia odin schlamand ena vusch cun enzatgi, ca ha probabel rut enzatge, ad ussa vean or dad esch ena giuvna tut cutschnid'aint, stgavellada, tschufferneada cun dus sarluts da piertg aintaman a aint calzers sco bartgas. La matta e rabtgantada a dat culla scuva gio pigl grugn als porcs, ch'igl batta fia, schloma sco en giudia, a svida il damaglier agl begl, ch'igl squitra en toc davent.

Allura, darschentand en mielet ils mans alla turvasch clom'la la fameglia a tschagna, a nanavant vignen diversas persunas; pocas lavan ils mans, a quellas ca fan egl, lavan per schinigier quei, ch'ellas han radetg ved ils mans ord'uegl. Quegl e en malcuspi-revel past, dil qual il parlar lastga far part sut la condiziun, ch'el cuntschi allura per nut. Durant la tschavera gi l'egn sei ple grossas ca l'oter. Mareia, la figlia, separtizipescha dil discurs sainza gnanc miela turp, mo ha speras trasor tains da dar encounter als geniturs, savilar cun famegls a fantschealas. Natiral sto'la acceptar dals famegls rispostas a getgas, ch'ena matta hundrevla salascha schiglio mai porscher, mo sco in fa, scha vagl.

A durmir de el ir an'uegl. Quel e tschuff sco las vatgas ainlà. An tgea e anc canera gi a liang, ad igl para da mantgear qua igl urden perfin da notg a ca mintgegn fetschi quei ca pleschi ad el. El e megna stanchel da ver anc plenavant merveglias. — La daman vean tut dasdo bold, a quei dat en currem enturn tgea e clavô, mo sainza ch'enzatgi fagess enzatge sco igl s'oda. In sto easser anpes, per ch'igl vegi il num: an ad enturn la tgea vomigl liber la daman allas tschintg, a Mareia segi l'emprema a la davosa. Mo avant las seat sanin betg ensolver, a finalmeng datigl ena suppa, sainza en il da gras a sainza pan, latier urtés, schi lung, schi dir a schi setg, ch'in sto ponderar lung a lartg tge ch'in strangli, monis da peitschas ner monis da urtés, a Mareia fa durand la prozedura ils, ch'in savess far giat barsô l'andror.

Il parlar survean qua prest avunda, monis d'urtés ha el ma-

gliea avunda, la figlia, que schumari tschuffergnea ha el via ch'igl stgisa. Perquei gi'l ad ella, cur 'la gli porta ena scadeala da cuntschar: quella vigli ella betga a ler far cuntschar, ca 'la tofi sco ena tegna betga svidada tres ons, sch'ella mantegni betga ple schuber la vascheala da latg, dettigi quei beal paintg. Dias per-tgiri! Qua vagl liber! Ils tocs gli sgolan agl tgea, a havend tratg quels, tier'la or ils calzers ad al tuttanescha giau sco en scudader la meas an iral. Ad el ha anc mai gia tanta preascha da safar ord ils pes sco oz, u ch'el vean bastuno, ner ch'el sto sadustar da ratschert.

Qua vegiel sagiea il tissi, tratgel tier sasez, havend la tgea davos dies. La Rosa segi renumnada sco matta d'hanur a buna maniera, ca stessi bagn a mintga tgea, Mareia sco ena veritabla luvriera, pura segl avegnir, ch'en tgatti betg ena tala sur culms a valls, vegi ils ple beals salvanoris (porcs), mertgeadi il ple bagn sellas fieras da porcs, lastgi piglear aman tut, a quel segi venti-revel, ca la survigni. Ussa ha 'l via duas, ad igl gli fa schnavurs, sch'el vess pria l'egna ner l'otra, ad er sch'el fuss me en parler. Igl segi tuttegna bien, ch'en parler setgi tgittar aint dappertut, noca nign vardi schiglio, ad in saprendi betg adatg avant el a metti sei la tschera da dumengias, sco in fetschi cur ch'igl detti visitas ner in vommi sen visita. Giest sen fieras a feastas segi spir menzignas ad engonns, ad er sels balls, a quella ca pari capavla davant a davos, segi a tgea betga da rar la ple malemper-nevla zepla ch'igl detti. „Ea gea,“ tratgel tier sasez, „ver e ver, a cullas mattans statigl, reservo las hundrevlas, sco cun las vatgas: quei ch'in cumpra sela fiera, vala a tgea me il miez, culla differenza ch'in sa puspe gnir liber dad egl, sch'in paja endriclamaint, mo dallas otras mai, ni cun daners ni cun suspirs.“

El e vagnia tut melanconic, la lavur gli vean tut encunter, el sametta an en ustreia ad engola giau ils gis a Nossegner, fa il lumpazi, fa la finta da ver gnanc rap, vut vender la si ferramainta da parler, mo nign la cumpra. La figlia digl ustier gli ple er betg, las pantofflas gli plen betg, ella tgatscha il polasch megna bas alla salata, ch'ella porta sella mesa, fa ena tschera malcuntainta cur 'la sto lavar sei enea, a zappigna tra la stiva sco sch'ella vess ils giazla.

El va a litg bold a sametta l'oter gi bold sen viedi, gest ch'il sulegl e per pizza. Qua gli venigl puspe ple leav, ad el sa-

resolva da girar anavant culla sia ferramainta, ca nign ha lia cumprar giau.

Ain per ena senda va 'l ussa ad encunter en uclaun. Allegrameng sgolan utscheals enturn el. Dus giuvens frestgs sejen, a gaglignas piclan davo els ils vearms sed' il terrain gest sajea. Schubra la tgea, las faneastras terlischan, ad d'en plaschevel iert spenden flurs giglias lur odurs. Ena matta bain carschida, ca ha fatg sei ils tgravels stupent, ca ha aint tgamischa schubra, ha mans bainlavos, taglia pan ad ha in fiaett allegher an tgadafia; mo betga miez dil fia or sela platta, na tut agl furnel, sco igl s'oda. Criu a cun mala maniera dumondel da lavur. No ch'igl detti femnas, dettigel er da cuntschar. La matta rispunda: sch'el vigli spitgear toc ella vegi luiea, scha veg'la da lavur avunda per el. Qua vessel bagn da pearder blear tains, rispundel, sch'el lessi spitgear dappertut, toc igl pleschi a mintgegn. Quei segi nigna maniera, gi la giuvna, da reclamar ascheia, a sch'el vigli betga spitgear, setgel ir. Sch'el vigli duvrar igl entaletg, setgel ensolver cun els, dentant vigl'la lujear da lavur. Il parler stat betga nuidas qua, tut ha en far a demanar, ca gli fa bagn. El sarametta empo a va davo la mesa culla famiglia. Tut e schuber, ad ils presaints han maniera ad uran cun devoziun, ad ord igl entier sacuntaner vezin, Dias ad ils patrums vignen honoros. La suppa e betga megna dira, mo buna, la buglia betg arsa, il latg dultsch, il pan miez da sejel, gustus e betga da tschient ons.

Strusch e'l davo la mesa, scha laschel dar en terment pan alla scadeala da latg, ca 'la va en tocs ad il latg scuitra sur la mesa vei a sen tuts. D'egn u da l'oter odin ena expressiun pe-sainta, miez rattenida. Ona-Meia dil rest fa, sco sch'ella savess nut, fa gnir ena fantscheala cun ella gion tschalér, e dalunga stat puspe latg frestg sela mesa. Anstagl sastgisar, dattel il parler puspe egna: an en'otra tgea maglin pan ple alv, là magliessan gnanc murdias da quel. Nign gli dat sensur.

El saposta per luvrar giest davant 'gl esch tgadafia, a qua sa'l observar bain la lavur an tgadafia ad egl iert. El veza, sco Ona-Meia magn'or agl suleagl la tatta (la mamma era morta) a gli metta bagnet enurden il plimatsch segl banc a mai vean enfisa, schagea ca la tatta fa il seas savilem a cumandem sco tut las tattas ca cren veda tgosas, ch'ellas faschevan enea mo pon' ussa betga far ple, sapertratgi nign carstgan ple, nign las fetschi, sch'in las

tiri betga nanavant. El veza sco il bab vut ir davent, encuiera ils seas caltschols, mo ils tgatta nigliur a gi la pultrigna alla figlia, perquei ch'ella vegi mes d'ena vart els. Sainza far encunter blear, gid'la encurir ad als tgatta zuppos alla cutta, ch'igl bab tir'aint, cu'l va ad ensuar. Il vigliurd als veva zuppo sez durant il ball la dumengia passada, per ch'il figl als tgatti betg dad ir a far parada segl ball cun els. La matta als dat agl bab sainz'ena re-marca, al cumpogna en toc ad al roja: el degi gea betg ir megna dabot a sacuvir damaglier a dabever, ella vigli lura samtgear en-zatge da tgold, toc el turni. Il parler oda, sco ella dat udienza a unfants ca van a rujear per almosnas, dumonda cordialmeng, sco i vommi cun lur bab ner mamma malsans ad als dat enzatge suainter lur basegns, sco ella admonescha oters, als tigna tier da luvrar ad als spedischa, dand els loschas rispostas. El oda, sco ella dat udienza alla servitid, curtameng a clerameng, ch'in veza, ch'ella sa, quei ca curra, dappertut, an tgea a segl funds. Tier tut quei sea'la betg segl trun ner alla pultruna, stendend or ils pes a tenend ils mans agl scussal, na ella ha gnanc mument pos, cuschegna suletta per l'entiera casada, a quei enurden. Mo tut gli va er orda man sco striano, ad ils seas pes van sco sen plemas. Da miezgi el il past puspe proper ad cuspirevel, a tuttegna hal il parler da trer sei il nas a gir: cugl paintg agl urtes setgi gnanc ena mustga sa stranglar. La matta, ca ha il cummond durant l'absenza dil bab, rispunda me: a tgea setgel far cuschinar sco'l vigli, qua segigl usit da cuschinar ascheia, a sch'igl gli ple-schi betg, basignel betga turnar.

Suainter miezgi, durant ca la tatta dorma a la servitit e segl funds, va'l an tgadafia culla stgisa, da vidar la pipa, mo entschève a sa far da beal a murar, vut dar strucladas alla matta a la bitshear; qua datigl ena slaffada, ch'el veza las stellas da beal cler gi, ad el survean il resolut cummond, el degi ir or veda la si lavur a guardar, ch'el vigni da far fegn enzacuras. Lura va la matta vei tier la tgamona dil tgan a lascha liber il Terc, il qual saglia plain latezia enturn ella, a gli gi: „Via ti pover tgan, tei, jau ta vi schar liber, mo persuainter stos star perdertet enturn me a betga curre suainter allas nursas, vol tei?“ Ad il tgan varda se per ella, sco sch'el l'entelgess, a va cun ella pas per pas a samettâ sper ella no'ch'ella lavura, a mussa ils daints mintgea, passand il par-ler, sco sch'el savess, a tgi ch'el vess da mussar il respect. En-

zacuras, encunter sera radil il parlar la vascheala an tgadafia, ad il davos anc ena bratschada scarjolas. Vulend la matta prender ellas, las laschel curdar, ch' ils tocs sgolan per la tgadafia enturn, la tatta dat en stgarp a dumonda tementada, sch' igl segi cupitgea il hardens. Il giuvenaster me schloma a gi: qua segi el betga la culpa, mo egna, ca segi schi tupa a malgidanta vegel anc mai via. La matta vean cotschna, ad il Terc saposta, mussand ils daints avant ella, mo ella gi me: ella segi betga disada da sedispitar cun parlars, mo tgi ca vegi scho dar las scarjolas, setgel schi bagn sco ella. El degi me gir, tge ch' ella vegi da pajear ad lura de 'l far ch' el vigni davent, schiglio gli mussel Terc anc la veia.

El salaschi betga tractar ascheia, rispund' il parlar, temi nut il tgan. Quei segi fetg cumadevel da catschar davent povra gliat cugl tgan, enstagl pajear quei ca s'odi, mo qua s'engonn' la. Ona-Meia rispunda: el vegi gea udia, ch' ella vigli pajear, a quei ple prest a ple bugent, per ch' el vommi ord' ils ils, a turnar degiel betg, ella mai vegi ple lavur per el. Qua rispunda il parlar: ad ussa vigli el express nut per la lavur, mo scumandar an quella maniera da betga turnar, quei salaschi en parlar betg, quei segi sainza paregl. An quindesch gis segiel puspe qua, ad el vigli lura vurdar, sch' ella badi nut per el, a schand quei fa el ils, sco sch' el less puspe bitshear Ona-Meia, mo il tgan earva la si bucca per dar en betsch agli parlar, a quei gli ple betg. Per quei porchel il man ad Ona-Meia schand: „Sen saver!“ Mo Ona-Meia na gli dat il man a gi: ella mai vegi do il man ad in parlar, ad ella vigli easser cuntainta cun el, mo per cu' l vegi vielt il dies. Ad ussa safal ord il pulver, cantand ena canzun allegra, ch' igl rispunda sur culms a vals. Ona-Meia entscheva a satamentar. Ella ha udia raquintand tant blear da rubadurs, er parlars segien tals, travestgis a vommien enturn spionand no' ch' igl fuss d'engular, a sco igl stiran suainter dunnas a mattans a las salvan per sasez. En tal rubadur, tratg ella, pudessi er easser que parlar, el vezi dil tut or lasuainter, ad el possi ver fiers en il sin ella. Mo quei gnessi betg' ad ir schi leav, il seas cunti ad il Terc schessan qua er anc enzatge. Dentand vala tuttegna betga bugent or tgea da notg, examinescha culla glisch dappertut, spezialmeng sut il seas litg, seara bagn bagn tut ils eschs a perversa il Terc mintga sera extra, per ch' el salaschi betga carmalar, ad ura cun dubla devoziun tier seas tgear bab an tschiel, ch' el termetti il seas anghels carins a far guardia,

dus sensum a dus giodapes il litg a da mintga vart anc egn, ca la magni agl seas reginaval celestial. Allura sadurmaintla cun cumplagna fidanza, mo savens sasiemgna la matta digl parlar, mo verameng betga cun tema a tremblar, na lez samida pil solit an en beal giuven, an en prinzi, il qual la vut prender per dunna sur tut las figns ad empermetta a la si Ona-Meia tschiels a tearas.

Nign parlar turna. Mo suainter quindesch gis saferma en tgarret bernes cun sur en beal schimel avant la tgea a segl tgar en grand a beal giuven. Sco sch'el fuss dil tut cunaschaint, clo-mel agl famegl, el degi gnir a prender aman il tgal. Allura veanel na sen 'gl esch, a cur Ona-Meia gli vut dar udienda a gli varda als ils, surveanla bunameng mal il cor: il parlar stat avant ella, betga sco prinzi ner rubadur, mo sco en veritabel pur. A cur ch'igl furbaz ri a mussa daints anc ple beals ca quels dil Terc a gi maliziusameng: „Never, jau sunt puspe qua, tei mi pudevas scumandar sco ti levas.“ A riand porscha el il man alla giuvna, ad empo cunfusa gli dat Ona-Meia igl seas. Qua, vurdand enturn dabot a vesand nign, gi el er dabot, el vigni gest perveia dad ella. Ella vigni bain a ver udia dad el, el segi quel a quel, a vessi gea da gi a na gia bugent ena purina agl seas uclaun, mo betga suainter la moda nova, plestost egna sco si mamma barmiera. Mo el vegi betga savia cattar ena tala, essend las mat-tans zund malgartageadas, a ellas vendien bugent strom per fagn. Perquei segel gnia sco parlar, vegi via fri blear, ch'el vessi mai cartia, mo segi ia enturn gis or sainza cattar egna, ch'el vessi savia salvar er me quindesch gis agn tgea. El levi gea dar sei la spranza, cattand ella a schand tier sasez: „Quella ner nignas.“ Ad ussa segel qua a lessi dumandar ella dabot, sch'el lastgi gir agl seas vigil dalla tgosia. Qua gi Ona-Meia, el segi egn, dil qual in lastgi betga safidar blear, mo el degi gnir an stiva, igl segi tant fem an tgdafia. A Giachenet sto ir aint, sainza saver dar risposta. Dentand turnel betga anor avanca ver la risposta, a quella sto betga esser disfavorevla, pertge avanca en quart-on e passo, sava Giachenet clamar or cun Ona-Meia, mai e sendriclo a mai ha ple survegnia enturn las ureglas dat ella.

Mo savens schmanatscha Ona-Meia da gli dar egna, cur ch'el raquinta, co ella gli vegi lia dar il man a vegi getg, co 'la possi betga spitgear, toc'el vegi vielt il dies, a sco ella segi allura tut-tegna stada cuntainta da gli porscher il man a gli vurdar an

fatscha. Cur ch'el attribuescha anc: el cregi, ussa vezla ple bugent la fatscha ch'il davostier, gli dat Ona-Meia il man schand: „Tei es en malstampo um, endriclada sunti mai stada, ca tgi ve vurdo danievmeng an fatscha.“ Allura gli dat Giachenet magari avant otra gliet en betsch, quei ch'in veza da rar tranter puraglia a gi: el cregi adigna, el vegi d'engraziar a si mamma la dunna, leza al vegi mano tier ella.

A mintgea, cur Giachen oda, ch'egn segi cupitgea aint, vegi survegna avunda, ri el, varda sen Ona-Meia a gi: scha quel vessi empria da cuntschar padealas a scadealas, gli fussigl betg ia ascheia. Ea gea, ena tschera da fiera segi differenta d'ena tschera da tgea sco en scussal da dumengias d'egn da tgadafia, a sch'in vegi betga via quegl, setgin d'ena matta gest tant sco d'en glimari, ch'in cumpri an en satg, qua sa er nign, sch'el ha en tschutt ner en buchet.

A scha las mattans savessen, ch'en tal parlar sa tgittar ain dad esch mintga mument, scha fussigl enturn ellas ear da luvendis migl'ora, ad ellas vessen ple maniera sur gi ad on a fussen salavadas avant a suainter miezgi.

GIACHEN MELTGER.

Il Giachen Meltger, franc e ver,
Dad'amasduas Ferreras
Er'el il miglier catschadur;
Fascheva poc caneras.

El nava sei e suravei
E giâu encunter Schmorras,
Catschava muntanellas là
E betga las ple poras.

Qua ves'el egna, poc davent
Dil stavel sut las Crestas;
El mir'e tira, tratscha bain:
„Te, te, quell'èa mi restas.“

Mo sen il plunt, en po plenvei
— O povera sventira —
Qua dat en piertg dils pès ensei
A miez quella planira.

Il Giachen fui uss tant scol po,
El trembla sco la figlia.
Dad'ir a tgatscha ve Sursess
Ha'l pers intant la viglia.

Suainter èandas turn'el pèr
Cun la cunzientga greva;
Dumonda il pastur, scha bain
Li giâu tut san el veva.

E sco'l pastur gli'gi ca schei
El dil plascher terglischa.
Clamand: „Dies se en po ludó!“
Va'l giâu encunter tisch.

Da spira tema vev'el piertg
Fatsch ena tal'cumpetga.
Mo ussa nav'el san e frestg
Sgrugnand or per la tschetga.

S. Mani.

GL' EMIGRANT.

Jau fetsch en grand viedi
Per teara e per mar;
Tgi sa, sch' il Segner gida,
Ch' jau possi anc turnar.

Addia tger bap e mamma,
Addia tgers fardagluns,
Ti legra giuventegna,
Vus tuts mes^e compagnuns.

Addia! Vus crests e tschainghels,
Ti grand e beal cumegn,
Vus bots e lais ed aclas,
Er tei mes Piz Bevregn.

Cul cor plain da tristezia
Da tuts cumgió jau prend;
Jau saint sco milli forzas
Mi tiran liensch davent.

La California tgolda,
Clamó ha tants dils nos,
Ils quals tier nus en patria
Cattavan nign ruós.

Er ena matta tgera
Sto jau abbandunar;
Mo tge dolur ardainta
Ad ell' il man da dar.

Jau fetsch en grand viedi
Per teara e per mar;
Tgi sa, sch' il Segner gida,
Ch' jau possi anc turnar.

S. Mani.

 ENA BREAFF ALS RUMANTSCHS ALL' AMERICA.

La patria vus tarmetta cordials salids, blears blears ad en pêr poeseias a canzuns ad enqual istorgetta screttas ai lungatg da voss' unfanza. Igl e modestas flurettas permavanas plantadas cun careztga agl iert della literatura rumantscha.

Vus essas davent da tgea, liantsch liantsch. Blears en 10 — 20 — 30 onns a duple liaint. Mintgegn ha la si lavur il seas gudogn. Anquals fan ils purs ner ils farmers sco vus schês ad han en muvel vatgas ad en grand beal bagn a sessur la lur tgeaetta, quels cun, a tschels sainza famiglia. Anquals fan ils mulschaders, els lavuran sut patrun. A divers ancuiaran ocupaziun a gudogn ainten il traviglem dil martgea. Mintgegn e ia aint per ancurir la furtuna ner la cuntantientscha. In stuess crer ca furtuna a cuntantientscha fus circa igl madem mo allura sbagliessan. Far furtuna e pil solit far roba. A quei e remarcabel, quella furtuna fan blears, i vignan tier roba vignan bagnstants, mo eni cuntaints? A quel ca serva manca igl easser sèz patrun, a quel ca e glez manca forza la donna, ca vess da taner tgea ad easser la cunsorta. Igl manca a mintgegn anzatge. Igl Vus manca la ruarsevlatat, dil partratg forza betg, mo quella dil — cor. Il cor vês ils pocs cun vus l'aint all' America. Lez^e e resto anavos alla

patria. As saschass encrescher per el a vês nign pos, tge e gea en carstgan sainza il seas cor? A suainter vus tgatscha la carschadegna a tgea, a forza sco quei va turnàs puspe an aint culla matta ca spitgeva a c'e dantand davantada la vossa cunsorta, a cun nova curascha nas sur la mar — mo sco e quei pussevel, la malruarsevladat la carschadegna avda cun vus sut il vos tetg a vus tainta a martuira; a suainter onns — turnàs puspe — a stês a tgea. Pertge stês betga an patria? Pertge? Mo jau od, ca vus schês „tei, ca scrivas quei qua sas bagn avunda pertge ca nus stuagn ir or dad ella.“ Ea, jau se egl; cun cor dolent stuagnsa constatar, ca la nossa povra tearra pãtria sa oz betga ple nutrir ils seas unfants a stuagn constatar, ca nign amprova da far pass, nigns dals nos umens menaders per remediar las relaziuns presaintas, ca stgatschan plan plan il nos pievel dallas vischnanchettas moribundas, ca en gea ear members dil pajis dallas libertats viglias a sontgas.

Segi tge'gl vigli, nus da Schons a cun nus anc oters pajis ston quintar cun il fatg, ca la patria sa betga nutrir ils seas unfants, c'i en sfurzos dad ir or dad ella a gudagnear il lur pan.

La incumpensa dall' Uniun rumantscha da Schons e oz da lijear Vus tgears compatriots agl jester ple ferm ved la vossa patria; il liom tranter nus a vus de easser sco antroccan oz la careztga la carschadegna, mo igl mediatur da tala de easser, il lungatg, ca nus vagn ampria dalla mamma, ca nus vagn duvro dad unfants als tarmagls ad als giois an famiglia sen veia a giassa. Blears da vus vignan ad udir darar en pled rumantsch. Il nos rumantsch e betga il lungatg, ca vus serva agl traviglem a fatschendem da mintgagi. Mo il carstgan ha per fortuna betga adigna me da curre a luvrar, el ha ear peazzas da pos a ruos, noc'el e sulet culs seas partratgs, ner noc'el sa tgatta an amparnevla cumpagneia dascurang a discutand sur da tgosas dad interess comunabel. Compatriots americans! cur ca quels muments sa represaintan, noca vus essas sulets culs vos partratgamaints, scha sgolan ils ez sen las alas da regurdanza a carschadegna anavos an patria no'i tgattan pos a pasch sen pastg a pastira a tgiran a bevrans cantand a givland la biestga a noc'i sa legran sen veias a giassas a vezzan ad odan il bap a la mamma a noc'i sa ferman davo las ghirlandas a tgattan la matta ca varda a spetga ... spetga. Ah, quant beal'a profunda e la carschadegna,

noca desiderî a spranza emplaneschan il vos partrag a santimaint. Èni betga quels ils vos ils ple beals a custevels muments, ca vus vês an teara eastrâ? — A quels cur ca vus ancures a cattas egn dad or qua, ca vus salida an ils tuns dultschs dil lungatg mamma, a cun il qual vus passentas a giudes uras daletgevlas a curtesevlas. Nus an patria, ca antschavagn ussa ear a stimar a carezar il lungatg da nos perdavants, cartagn, ca vus agl iester vegias per el blear ple profund sentimaint a stimeias la si valor blear ple olt ca nus. Cun plascher constaintainsa, ca ils americaners, ca turnan dascurren en stuppend bun lungatg rumantsch. Sch'in ampeara, „mo sco savês vus anc aschi bagn rumantsch?“, scha gini, „mo il rumantsch ad angles en datier paraints. La granda part da quels dus lungatgs e carschida sen la mademma tschetga. Nus vagn ampria fetg tgientsch igl angles, nus savevan prender ils plets or dil nos rumantsch a me dar laf urma inglesa a plenavant gini „cur c'in e liantsch liantsch davent dalla patria, scha sa laschin anrescher per ella a resainta profundameng quant bugent c'in la ha.“

Scha lainsa peia ampruar da furmar en pievel, nus an patria a vus agl iester, schagea ca la mar granda a vasta sche trantar aint, nus lagn sco ils statuts dalla nossa Uniun cloman mantener a cultivar il lungatg ad il spirt dad il pievel rumantsch an patria ad agl iester.

Ad an curt vus tarmettainsa ear mintga meins ena gasetta rumantscha, ca vus porta las novitats da tgea a ca ocupescha ils vos partratgs a santimaint culla nossa misergia a — ventira.

La patria Grischuna vus salida cordialmeng.

„En giavisch ad en auguri
 Dé adigna vus guidar
 Il giavisch ad il auguri
 Dad en'ea puspe turnar.“

S. L.

AGL EMIGRANT.

1. Qua sen que bot, qua stunti jau
 A vard an sei, an giau;
 Ils culms d'anturn en majestus,
 Sco parin els oz êr pensus.

2. La turr ve là raquint' a nus,
Sco'ls nos babuns han rut ils giufs;
La figlia crod' an en tanèr,
Carstgan, er tei stos en' ea ir.
3. Quei sas tei gea, me saintas betg,
E vas ord patria tut anetg;
Igl jester ea, el porscha blear,
Mo alla patria e tut tgear.
4. Tei vas davent, vas sur la mar,
Per cun il tains en rih turnar;
Pos bandunar teas lîa, teas tgears,
Per ir agl jester per daners.
5. Antshevas franc là sur la mar,
En gi la patri' a carezar;
„Ti vezas ils culms agl sulei splendurant,
Ti vezas las vatgas ca van pasculant.“
6. Nagliur sas ple ruos cattar,
Ti veans ain patria uss' turnar;
Ti veans tier nus, per mai ple ir,
Vol quà ventira far flurir.

Gion Michael.

RETURN.

Diesch lung onns er' en Australia
Sto il Gieri da Crap-olt,
Mo uss era ferm a franc el
Da turnar a tgea resolt.

Ena dultscha matta vev' el
Anavos scho là en Schons.
Veva engiró ad ella,
Da turnar en dus tres onns.

Mo scogl' è bain grev sen teara
Da tener tut endamaint,
Vev' il legher mat mains d'ura
Emblidó il sarramaint.

E pèr ussa, la cunzientga
Sa desdava cun en' ea;
Uss' vev' el il sul giavisch ple,
Da turnar bain prest a tgea;

Da cattar la matta dultscha
Là segl bot davó gl' uval;
Da ruiear pardun dad' ella,
Grand perdun per tut il mal.

Sco la mar aschi profunda
Suspirava, mintga tant,
Sco las undas oz schemevan
D'en cordoli grev e grand,

Er ses cor schi plain d'anguscha
Oz pareva da schluppar;
Oz, da spira malaveta
Cul ses batter da calar.

Gieri da Crap-olt arriva
La segl bot davó gl' uval
Suainter en stentus viedi
Sur la mar, sur cuolm e val.

El entschertga sia matta
Aint ed or, e vei e na;
Mo invan, gl'è nunpussevel
D'la cattar, ni qua ni là.

Vei segl Bot-Santieri ves' el
Oransum, da man dil Rain
Ena fossa, nova, frestga,
Là, la matta dorma bain.

Dorma bain, a nignas larmas
La pudessen ple desdar;
Nignas larmas a nign planscher
La pudessan far turnar.

Ed il Rain dasperas tganta
La canzun da pasch, ruòs:
„Tei mes Giuven, tei er tgattas
Sen que bot en eada pos.“

(Or dil Chalender ladin 1919.)

S. Mani.

PERTGE MANCA ALLAS NOSSAS SCOLAS IL VÈR A VIV SPIRT?

Jau sunt igl emprem sto encunter que pertratg da cultivar pèr uss anc il rumantsch, tartgand c'igl fuss megna tard, da far bien quei, c'in ha ussa passa 50 onns cun tutta forza ampruvo da standschantar a sturnir. Schagea c'el e vagnia raffido an quella maniera, ha il nos rumantsch samantania agl cumbat encunter il tudestg cun pugn rabust a ferm. Cui svilup dil tudestg an scola essan generalmeng betga ple liansch, ca avant 20—30 onns. Quei e tratgi jau il migler mussamaint, ca cun schar ir il rumantsch an quella maniera gudagnainsa nus ear nut pil tudestg. Perquei il lainsa cultivar. Mo igl e ner tains da sametter landervei.

Mo da blear ple granda pesa e'gl oter. Nus vagn én cor ad en olma, ena veta interna, quels en ils nos ils ple grands stgazzis. Scha nus lagn easser carstgans, a quei lainsa, scha ils stuainsa pertgirar a cultivar. A quels savainsa nus me cultivar a nutrir an rumantsch. Quei e nign dubi. Gest ils nos unfants manglan il lungatg mamma il ple fetg, segi an famiglia ad an scola.

Il spirt materialistic dil davos tschantaner ha do il stiempel ear alla nossa scola; Ner, sch'ti vol, il contrari, — La scola ha da sorprendere ena buna part dalla culpa ved il schliat, c'ha regia ils davos onns a ca regia anc oz sei nos pover mund; An que tains e il rumantsch vagnia scatscho ad ha gia da bandunar las nossas scolas da Schons. Quei e sto antiert dil tut. As vagn, anstagl cultivar il spirt, i mazzo. Quellas plantettas fegnas rumantschas vainsa lia cultivar cun en cunti taglaint, cugl tudestg. „Tudestg, tudestg sto aint, quei era ad e anc ozilgi la parola per las nossas scolas.“ — Annundadia e quei betga absurd. Quant vess, ca quei va per blears san tuts. Me sapatartgea vus, ca essas ampo sels onns, anc en'ea anavos ved il

tains da scola. Jau se dil gir, ca blears a blearas han allura sco ear anc oz giavischo, „mo me scha quella scolá e en'ea a fegn.“ E quei forza betga ver? A tge careztga de anc easser qua per la scola tier la gianira, mo perguess nigna. A per l'amurdadia, no'c'igl manca tier ils sculars la careztga per la scola ad il plascher latier, la e tut per nut. Il spirt, il natiral, la veta dils unfants ston stainscher a far plaz ad anzatge easter, sfurzo. Sà quei purtar bun fretgs? Na tuttaveia betg! 'Gl'emprement dalla scola e gea quel da far or dad il scularet en bun carstgan, a sco e quei pussevel cugl miglier agl gianir vean stizanto. Me sapartartgea vus, geniturs, tge chi vean pretendia da quellas creatirettas, c'en disadas ved ils tarmagls, dad easser leghers a da buna viglia.

Cun'en'ea samida quei tut. An scola ston ils scularets da seat onns per 'gl'emprement 'ea sear giavu en per uras il gi a star eri a tarlarsessur. E quei betga en grand contrast alla veta dils pintgs? Quant greav, ca quei sto easser. Allura vean tier quei anc 'gl oter, ca e per els anc blear ple easter — liger a scriver tudestg. Ca'ls bliers ston tier tut quei vagnir sfurzos e capevel. Ena lavur c'in capescha betg a sa betg fa nign cun buna viglia. Igl manca dimena tier ils nos unfants la careztga ad amiseztga per la scola. A quantas gea veani falo davart dil surmester?, cur c'el safà megna dad easter nun saviand trer cun la gianira. Pertge sco tier tut lastga ear an scola anqualgea la flausa betga mantgear. Per dar nova forza alla teara ston plievgia a sulei sa render, ear ascheia an scola. Tgi c'e betga da quella ideia de sa figurar tge malavetas, quitos ad anguschas c'el veva cur ca il veva il num „uon survagnainsa en surmester nov, easter dil tut, ca sa nign rumantsch.“ Vei encunter 'gl aton udevin sellas veias, „ussa antschevla prest la scola, mo diaspertgiri sco va quei uonn“. Cun tge plascher c'in nava a scola poni ascheia sa figurar. A quei e da vigl annà, no'gl e pintg plascher a poca careztga qua dat'igl ear poca garneztga. Antras quei capet'igl blearas gea, ca anqual scular e tamanto sco ena liar davo en schumber, a tge c'en daquels e bun da drizzar or pon in saver. — Il sforz, il stuer, la temma stuessan svanir ord scola. Pertge quei e 'gl'emprement condiziun, sch'in vut far lavur fritgevla. Igl sadat ainta man, c'in sto trer la gianira cun amur a careztga. Per quei stuessin saver far la tgosa aschi leav sco pussevel, c'i

capessan. A quei sa lascha me far ainten il lungatg mamma. Per illustrar ple bagn lainsa prender en maletg or dalla veta dil pur. Sco lez fa, cul vut mussar da trer. Qua dat igl sir a nigns agl tgea da prender il ple grand a greav stgerp ad ilg miglier fest. En tgaret leav, ena pintga tgargia, empoet sal agl satg, mievelet a bufatget, ad allura va quei stuppent. En'ea c'il plascher e qua e nut megna greav.

L'oter motiv per giavischar puspe il lungatg mamma an scola e quel: Gest la scola e l'instituziun, ca vess da cultivar il carstgan sco tal, ca vess, natiralmeng sper la famiglia da ver la ple granda influenza sen el. Tier quei vut igl saschar giavu tier il scular a sa viver aint agl seas pertratg a santimaint a per allura va la tgosa a cor, ad ha ear la si valetta. Quei savainsa puspe me far ainten il lungatg mamma.

Jau tratg, ca an quella moda maniera rivassen tier en fundamaint. A que fundamaint vagness ferm a stess, perquei c'ils sculars, han savia luvrar sez landervei, perquei c'i capevan la tgosa. Mintgegn sa, ca propi plascher a valeta per ta tez porta me quei ca ti has savia far tez.

A gest quei e quei ca desda la veta, las forzas dil scular. Faschinsa il fundamaint sen pe tudestg scha dat' ilg egn da scaligia, no'ca's vagni adigna da pinar vetier. A dasperas pit-téschan il spirt a l'olma dil scular anc donn.

Quei fuss ils motivs, ca dumandassen il lungatg mamma an scola. Mo — allas mis ureglias schivl'igl, jau od dad egn a mintgegn anguerz: „mo allura gnainsa betga dad amprender il tudestg, as rivagn gnanc ora Tusan, as savain gnanc vender en purtschi, a da scriver ena breaf tudestga nign raschieni“... ad ascheia anavant. A tuttegn, jau lasch schivlar las mis ureglias, a stunt tier la mi idea. Pertge jau ve la persvasiun, ca's vagnessan ple liansch cul tudestg. Il tudestg sa schass tenor me emprender ple leav, ple bagn a ple spert an suondonta maniera.

Il fundamaint mattessan an rumantsch culla scartira lategna, mo dasperas savessan il davos dalla emprema classa antschever cul tudestg, faschand retschas da plets, p. e. Haus, Stall, Brunnen, Türe, Tisch ect. ad ils schassen scriver an en carnet. Alla savunda classa nassen ascheia anavant a planet antschavessan là cun pintgas construcziuns tudestgas a cui spunir rumantsch an tudestg. Jau tratg, ca quei nass stuppent. Ad il davos vessan

dus lungatgs, ad anc en scular cun agen pertratg. Mo metter a gir, ca's gnessan 'gl'emprems onn betga schi liantsch cui tudestg, scha savainsa tuttegnas betga fierer ve la que partratg. *Scha's paragliagn oz, suainter que grand evenimaint mundial, il motiv c'ha avant 50 onns scatscho il lungatg mamma or dalla scola, cui motiv, ca dumonda el, scha stuess mintgegn gnir tier la detga resoluziun.* Me egl l'obligaziun dad egn a mintgegn da partartgear alla tgosa sainza pregiudezzi. La mi critica tuca il sistem sco tal a quel e sto falo avant 50—60 onns ad e falo ear anc oz. Igl va greav a vess da stuer star sclav d'en tal sistem, a vèr la riva spindranta aschi da manivel. Nus vagn già getg c'il tains se sto la culpa, mo oz cumpara l'aurora d'en nov tains, ad ainten il survetsch da quel lainsa ear nus metter las nossas flevlas forzas a purtar tier tier il bainstar a prosperar dalla nossa tgeara patria.

Giachen Clopath.

LA TGATSCHA DALLA VUOLP.

Burletta an en act da Caspar Cagieri.

Persunas: G. Burlin.

Santina, dunna da G. Burlin.

Augusta, si figlia.

Gion Barlott.

Franziska, si dunna.

Vreana, lavunza.

Otto }
Franz } dus furbazis.

I. Scena.

(Ena simpla stiva, an en cantun en banc, sper quel ena mesa.

G. Burlin schantó segl banc, ligia la gasetta.)

Santina (an preascha): Tei Gion, a nus mancan puspè duas gagliegnas, quella melna e quella sainza cua, e jau cres sainz'oter, ca la vuolp nus segi ida cun las duas gagliegnas e quei anc cun las duas c'uvavan igl ple bagn. Guarda, scha quei fuss vèr, scha stuvesti tuttegnas vurdar da survagnir quella vuolp digl unfierr. Avant betga da gi vainsa pears nos beal cot e dus cunigls, pronts per mazzar, ad hoz nus vagl nutta ple bagn a man cullas gagliegnas. Scha quei va ascheja anavant, sch'egl blear miglier da las dasfar. Jau sunt uss'anfisa da far giâu pastregls e cumprar gran per mantaner las vuolps.

G. Burlin (metta davent la gasetta): Tge, mancan duas gagliegnas? Mo quei sa betg'easser!

Santina: Ussa puspê! Mintg'eada, cur ca jau pretend enzatgê, ca ti cres betga bugent, scha sa quei betg'easser.

G. Burlin (da sang fred): Mo scha pernea îer sera allas tschintg, cur ca sunt ia giâu a sarrar la stalla dallas gagliegnas, sch'erin tuttas 6 a maschun. Tei varàs survia quellas duas, ca vessan da mantgear.

Santina (grittantada): Va giâu tei tez a ta persvada: Na, cun vus oters egl da prender a man nut — egn ple tgea gross ca l'oter! Va giâu a guarda culs teas îls, scha spargnas blears pleds! (G. Burlin sa muvainta betga, ligia la gasetta anavant.) Mo na gliez! Anstagl ca'l fagess per cumond, scha ligia 'l suainter an quella gasetta da „pucaus“, tge c'îls „schevittis“ (bolschevics) fan an Russia. Antras quellas gasettas ves vus umens schon pears blear tains custevel.

G. Burlin: Suainter ca's vagn nign cot pli van nossas gagliegnas bugent vei tier il cot da nos vaschegn Barnabá a tarmagl. Probabelmeng sarani las duos mangladas là da cattar.

Santina: Là eni betg.

G. Burlin: Has ear guardó agl purseppi dallas tgoras? An qual geas vani en là ad uvar.

Santina: Jau schess gest „segl clutgèr“. Insomma ti manglas dumandar or nut ple an quella tgosà; las duos gagliegnas en davent e basta!

G. Burlin: Mo scha es tei propi dall'ideja, ca la vuolp segi ida cun tut?

Santina: Ils buobs dil caluster pretendan da haver via îer sera bain tard ena vuolp cun ena gagliegna tranter ils daints.

G. Burlin: A tge, tge! Quels tgi varán do sei egna da crêr! Els manegian pilver quella vuolp impaglieda agl museum da nossa scola!

Franzisca (buffand): Buna sera! Ves vus tuttas las gagliegnas? A mei mancan schon d'en pér seras annà tres. Quella tgazzra d'ena vuolp è qua ils davos gis la cuolpa dil grand donn, ed igl fuss ura, ch'in la vigliess e pruvass da la survagnir. Alla fegn mi va la anc cugl meas purtschi.

G. Burlin (antscheva a s'interessar ple ferm per la tgosà):

Damena egl' tuttegrna vèr. E da quella vart gnevla? Tei Santina, hani gitg nut an quel risguard ils buobs dil caluster?

Santina: Bagn, els han getg, da ver via plemas anc al pê dil „Bot dallas frajas“ e ch'els vegian via fastizzis della vuolp là, naua ca la veia va a sa pearder agl' gold. E là stola easser passada ple ch'en'ea.

G. Burlin: Bien, scha tut sa lamainta, ca la vuolp angoli las gagliegnas, scha sto quei easser vèr. Dalunga ch'igl' entscheva a far stgir, scha vonti jau giâu segl' lia manzunò a mi pustar. Santina, va per la flinta e per muniziun! (Santina vut ir.) A, na, na! Quella bestga e betga merita, ch'in fetschi ir a sa far arder ina patrona; jau la sturnesch simplameng. En brav bastun da badugn mi farà a tala lavur ear il survetsch. Ed ussa Santina, vas dalunga a far il caffè, mo en bun! E vus Franzisca pudes gir agl' vos um, ca jau vomì questa sera a viglier la vuolp, sch'el vigli vagnir scha segia'l invidó amievelmeng da prender part alla tgatscha. Fitg probabel vagnainsa a far hoz ena buna schurnada.

Franzisca (pronta per ir): Jau dubitesch nutta, ch'el accepi vos anvid cun plascher. An tuts cas vus giavischi fortuna. Scha buna notg!

G. Burlin: Buna notg, dunna Barlott! Betg' amblidà da sarrar la stalla dallas gagliegnas!

Franzisca: Mias povras gagliegnas! (va).

G. Burlin (cun Santina): Mo scha va en'ea a far que caffè!

Santina: Dalunga, dalunga! (va).

G. Burlin (sulet): Sco jau mi allegr sin quella tgatscha. An tains da 2—3 uras vagnainsa G. Barlott e jau ad easser en possess dalla vuolp (sut vusch). Forza pudainsa anc salvar las gagliegnas anguladas. — Ea gea, la mi povra vuolp, questa sera fas tei quint cun mè. Davent stos tei!

Gion Barlott (an preascha): Es pront, Gion? La mi dunna leva, ca spitgess, entochen la vess fatg tschagna. Cres tei, ca jau fuss sto bun da prender ena butgeada, avant ca quella creatira malprivada è en noss mans? Nun pussevel!

G. Burlin: Tei has gia raschun da renunztgear per entant a quella, e jau vè ear poca viglia da beber ussa caffè. Via, nus nagn dalunga sen retschertga d'ena buna zuppa. Mintga tgosa vut seas tains.

G. Barlott: Cuntaint! Pront! En brav pal per egn e sei a davent. Hahaha! Povra vuolp! (van.)

Indicaziuns: En cas c' il toc vean giujea or agl liber: Otto a Franz, ils dus furbazis, ca en stos durant quels dascurs zuppos là dasperas e ca han udia tut quei c' e vagnia dezidia, sa han fatg davent ed en is segl lia, naua ch' els suspettavan, ca G. Burlin e G. Barlott vigliessan la vuolp, han liea anturn la bucca d' en satg, amplania cun strom, ena corda bain lunga (40—50 m), sa han pustos an 50 m distanza davos ena planta, ena sev etc. e tiran, dalunga ch' els observan ils dus catschadurs, per la corda, ascheja ch' il satg als saglia cun mintga tratga encunter. Ils catschadurs festegnan da gnir natier e dattan cun lur pals sur que satg aint, entochen ch' igl en bunameng sper ils furbazis. Quels sa fan or dil pulver e 'ls catschadurs suainter. Agl stgir dalla notg peardin dalunga ils furbazis or d' il, prendan lur satg sut bratsch e van a tgea.

II. Scena.

Santina (suletta, cloma): Gion! Gion! He Gion, naua es? Huu! — Ussa mi e 'l pilvêr ia a tgatscha cugl magun vid videtsch. Na, scha quei è en prender a man, scha via gir nut! Jau veva fatg aschi en bun caffè a preparó tres ovs an pantg, a barsó que gnoc, ca 's vagn scho vanzar da miez gi, scha mi va 'l sainza salidar. Scha quei è betga da vagnir or d' il calender cun da quella sort gliad, scha via schar gir, tgi ca vut. Que tgea gross, quella barba blaua mi de questa sera mê vagnir sut ils îls, allura gli via jau trer sei las cordas an maniera, ca 'l sa, ca 'l ha ena dunna.

Franzisca (aintra): Stgisa, tgeara Santina, scha vint anc en' ea a dascurrer cun te. È il meas um betga sto qua avant ena peazza?

Santina: Bagn, bagn, gest avant, entochen jau era fatschendada or en tgadafia, eni passos, sainza pled e fatg, sco cur ch' il corn da fia ils clamass agl alarm. Fitg probabel eni is a viglier la vuolp.

Franzisca: An mintga cas. Mo me schi han fortuna!

Santina: Igl è per vi dallas mis gagliegnas, aschiglio als pudessi cuir, schi turnassan sainza vuolp.

Franzisca: Povers schanis varán fom sco lufs, cur ch' i turnan.

Santina: Schi han fom, scha poni maglier „frosas“ e „schlajas“; il caffè als porti pilvêr betga suainter!

Franzisca: Temmas tei betga, ch' igl als savess inscuntrar malanparnevas tgosas?

Santina: Mo jau savess betga tge! Is eni sainza flinta, ed ils agl tgea varáni ear.

Franziska: Me schi sa pertgiran dalla vuolp! Jau temm adigna, cur ch' il meas um va a tgatscha sen vuolps, ca en' ea al pudess egnà morder giâu ena tgomba.

Santina: Ai! Schi vutan betga sa dustar an dus d' els d' ena vuolp, scha deni star a tgea. Quella temma mi fa betga fastedi.

Vreana (pitga ve d' igl esch).

Santina: Mê anavant!

Vreana: Buna sera! Perdunà, scha vus molest per en mument! Jau sunt stada ve là pil latg a ve cun quella occasiun udia ena novitat, ca stgess interessar ear vus. Mo tge rir da schluppar, a schluppar d' igl rir!

Santina (cun Franziska): Pilvêr dalla tgatscha d' ils nos dus umens! (Cun Vreana:) Mo scha raquintà dabot quella novitat interessanta!

Vreana: Dus catschadurs — tgi sani anc betg — navan questa sera cun en pal per egn a viglier la vuolp. Quetant ston ver via en pér buobs schleats; a tge hani fatg, quels mats dil burdèl? — Tras en satg, amplania cun strom, vi dal qual els vevan tatgea ena corda da 50 m lungheztga, ch' ils buobs, zuppos davos en crap, fagevan saglir per la pastir' enturn, trand per il tgavazzign dalla corda, eni vagnis da far crer ils catschadurs, ca la vuolp segi en patria. Pudês sa partartgear tge risadas ca que ha do en ustreja questa sera, curca igl è vagnieu raquintó, sco ils dus catschadurs, manos pil nas, han entschiet a pitgear cun lur pals suraint que satg da strom, sco schi vessan da tge far cullas strejas.

Santina: Pussevel, ca dus catschadurs da professiun sa han scho manar pigl nas an tala maniera zund ridicula?

Franziska: A mei vut quei betga detg agl tgea.

Vreana: Als meas ils para quei en beal spass. Percunter manegi jau, ca 'ls organisateurs da quella comezia mantgessan en per costas per egn, sch' igl fuss reuschia als catschadurs da 'ls fermar.

Franziska: Mo vessin empô als surzinó cun lur pals da ba . . .

Santina (dabot remartgand): Va Franziska, jau vess tratg or ils calzèrs e 'ls vess do cun quels giù pigl tgea, ch' i vessan via las stelas enturn il satg da strom.

Vreana: Vus entschaves a sa scaldar per la tgosa.

Santina (cun Franzisca): Jau vess bugent scha la nass per seas fatg. (Cun Vreana, ple dad olt.) Betga per oter, mo jau mi ragord anc fitg bagn, ch' ils nos scolast scheva, ch' in dess mai s' allegrar e sa divertir a cust d' en oter, ca va cun don.

Vreana: Quei ca vus, scu buna sculara favorida, ussa mi targes andamaint, correspunda alla vardat. A schi lientsch anavos mi partartgevi jau betga gest,

Santina (saglia an pês): Tge? Sculara favorida? Scha vus saves betga...

Vreana: Mi perdunà, jau leva nutta...

Santina: Nutta da perdunar (mussa gl'esch). Quà e la portà!

Vreana (passand or dad esch): Mo sch'an num da Dia!

Franzisca (cloma suainter): Batarlunza! Talatg! (Cun Santina): Ussa mê ca la segi davent, quella muliniera!

Santina: Jau ve adigna spitgea cun desideri, ca la mi ofendi, per ca possi l'invier. Quella mi vean betg' a mulastar aschi dalunga ple cun las sis visitas (guarda vei sen l'ura, ca stat eri). Perfin l'ura da parê e'la vagnida da fermar cun las sis bealas tschantschareias. Mo tgi sa mê, las quantas ch' igl pudess easser.

Franzisca: Displaschevelmeng vejja ear betga qua la mia.

Santina (cloma or dad esch): Augusta! Augusta!

Augusta (cloma aint da tgadafia): Tge vol mamma?

Santina: Las quantas egl?

Augusta: Spetg' empô! — Igl mancan anc duos minutas — allura egl prest en quart passo la—as otg a measa.

Santina (ple per sa sezza): Ussa bagn! O ti pover „herd-âfel“! Qua ha quei nom, ir per ena tavla a quintar or, quant tard ch' igl pudess eassar. (Cun Franzisca): Quegl fuss circa $\frac{1}{4}$ dallas 9.

Franzisca: Mo jau met.

Santina: Allura riverani prest ils nos dus umens culla vuolp da strom? Tge manegias tei? (Rin tuttas duas.)

Franzisca: Ea, schi en forza betga schon rivôs! Igl sarà da far ad ir. Questa sera varani betga buna luna.

Santina: Quei là mi importa poc.

Franzisca: Scha dorma bagn, Santina? Daman da quellas uras savainsa enzatgêet da ple.

Santina: Aschiglio egl ear tuttegna. Buna notg, Franzisca! (Tuttas duas van.)

III. Scena.

(G. Burlin e G. Barlott cugl satg da strom.)

Gion Barlott: E tge gis tei dalla tgatscha dalla vuolp e dalla buna schurnada, bun amitg?

G. Burlin: Quegl è sto ena tgatscha da narramainta, e la schurnada pudainsa scriver se per il tgamign.

G. Barlott: E tgi è sto il narr? An mintga cas tei, il ple grand. Quei veans a stuver dar tier!

G. Burlin (grit.): O ti pover ignorant, ca ti es egn! Has betga forza ear tei pitgea cun il teas pal da scuder suraint que satg da strom sainza misericordia, scu scha ti vesti da ta defender dallas veasps! Na, na, il meas G. Barlott „ca viva flott“, tei has tut motiv da tascher e dad easser en asen aschi bagn scu jau.

G. Barlott (grit.): Jau ti less ver ruvó dad interlaschar da quanderanavant remarcas cumpognas! Percunter tgi stoja gir, ca en catschadur da professiun, ca sa gloriescha da ver sagitó 24 vuolps e ca è betga an cas da disferentzgear ena vuolp d'en satg strom (mussa) e betga merit, ch'in il respecti ple per en bun catschadur. Ed en tal es tei! Has antaletg?

G. Burlin (il prenda per la gula): Ussa egl avunda! Sas, tge ca ti vesti meritó? — Fridas da dretg a saniaster, ca ti vagnesti bren-blau, ti pover tamazzi! (Squitscha la gula, ca G. Barlott fa fadeja cun dascurre.)

G. Barlott: Per—r—r l'a—a—mu—mur da Dia, m—mi de li—i—i—b—ber!

G. Burlin: Sa dosta, scha ti es bun!

G. Barlott: Jau—u—u—u sta—a—andsch! Franzis—c—ca, agid! J—iau mor!

G. Burlin (il dat liber): Tign' andamaint, G. Barlott, ca ti has trembló en'ea avant mè. Ed ussa va da nunder ca ti es vagnia e ta pertgira, da mi exponer alla critica dil pievel, aschiglió! —

G. Barlott (trembla sco figlia): Jau tgi ampurmet, da betga far mucs. (Va anavos, tschertgand gl'esch; fixa il satg da strom per tearra.) E'l satg cun aint il strom? Partgiansa quel en gi?

G. Burlin (laconicameng): Il satg è meas!

G. Barlott: Savessi jau ver forza en toc dalla corda per plascher?

G. Burlin: La measadat per vi da mè! (G. Barlott va culla measadat.)

G. Burlin (sulet): Quei füss damena sto il resultat dalla tgatscha! Na, verameng, scha mi partratg anavos sen quella cursa da schgnuppadora, scha stoja jau mez dar tier, d'easser sto en nungetg asen. Ed il pievel mi vean ear a risguardar per en tal. Tge gir a tge far, scha la mi dunna dumonda làsuainter? Jau stunt sco sen guilas! (Saglia sei e giâu.)

Santina (cun tschera seriusa): Tge saglias qua sei, e giâu sco en desparó? Nau' as la vuolp, gi?

G. Burlin (mussa vei segl satg): Là ela.

Santina: Scha egl bain vèr ca 's ves fatg tgatscha sen en satg cun aint strom?

G. Burlin: Ea, mo sainza saver.

Santina: A tge has pria a man cun G. Barlott? — Dascurra! Jau vi saver tut!

G. Burlin: Getg, ca 'l segi en asen sco jau.

Santina: E—e (sgrigna) eee. — Questa sera tgi via schon mussar tgi ca ha aint las tgoltschas!

G. Burlin: E'l pria per la gula.

Santina: E per tge motiv? Per cuolpa tia! Questa sera anc vas vei tier G. Barlott e rovas per perdun, aschiglió has da tge far cun me!

G. Burlin: Perduna, tgeara Santina! Jau sunt andricló sco en tgan, ca ve mess man ve dad el. Or da rabgia cunter ma mez veja scho vagnir aschi anavant.

Santina: Bien, scha ti vezzas aint tant, scha davent, e fè il teas duvèr!

G. Burlin: Silenzium! Jau od far pass!

Franzisca (pitga agl' esch).

Santina: Me anavant!

Franzisca (cun larmas): Il meas um mi tarmetta...

G. Burlin: Prendê plaz! Jau se pertge ca vus vagness da quest' ura.

Franzisca: O Gion, la vossa tgatscha ha scho anavos poc allegrilas ragordanzas. Per cuolpa dad egn sco dal oter essas vus e'gl meas um davantos anamitgs. Ventg onns alla lunga ves vus dus luvró ansemel, ves mai gia ena dispetta. Ed hoz, suainter tants ons cordiala amisiztga les vus sa separar. Gion, vus ancunashes il meas giavisch! Spargnea ulteriurs plets!

G. Burlin: Clamá dalunga na quà il vos um! Questa sera anc lainsa renovar l'amisiztga!

Franzisca: O tgear Bap en tschiel! (Passa or dad esch.)

Santina: Il meas cor sa sainta surlivgea.

G. Burlin: Questa sera passantainsa anc en per uras da legretzga. Santina, mi perduna ear tei, scha jau tgi ve causó granda malavita! Igl de betga ple davantar.

Santina: Passó ed amblidó! Schainsa crescher earva suravei!

G. Burlin: Bravo, Santina! Ed ussa vas gio 'n tschalêr per duas buttiglias vegn vigl. Ti sas bagn, naua ch'igl en? Questa sera, nos G. Barlott lastga betg'ir a tgea sainz'ena vuolpetta.

G. Barlott e Franzisca (aintran).

G. Burlin: Tgear bun vaschign: An preschientscha dalla ti a dalla mi dunna confessi da mi ver fatg culpabel d'en act da brutalitat, dal qual la mi constgenztga en'ea vess da render quint avant il Segner. Ma per mi gestifitgear avant tut tier te, veja giavischo da dascurre cun te anc questa sera. Gion, mi vol perdunar, scha searra que man agl teas, sco anzena d'amisiztga!

Gion Barlott: Jau ve schon perdunó (s'abbratschan).

(Tuts tgantan.)

Viver lainsa ed amâr,
Perdunar ed amblidar,
Tut il bien bagn cultivar.
Buns amitgs per semper star.

CANZUN DA CALDAR.

Da pres. *Tumasch Clopath*. (Suenter siu autograf.)

<p>1. Ault sigl ferm casti Fardün
Il tyran smanatscha.
Temm'anguscha ha scadiün
Vont sia faulsa fatscha.
In però il temma nut
In gli mussa sieu frunt blut.</p>	<p>3. Il tyran en stiva ven
Cun la spada blutta,
Spida vi sur la buigl'en,
Gi cun tschera brutta:
„Maglia tut cun buna fei,
Vi da quei canusch jau tei.“</p>
<p>2. „Tut dei gnir oz per luvrar
Agl signur d'la terra.
Mieu casti vi renovar
E francar mia serra.“
„Jau vint, gi in, cur arrau
Hai meu êr e cultivau.“</p>	<p>4. „Maglia ti impertinent
Si la buigl' malnetta,
E da quels da Schons emprend
Sco in tei rispetta.“
Spert la spada tîr'el or,
Fora quell'a gli tragl cor.</p>

5. Si all' arma Rezians,
 Mort gli malgista,
 Mort a tuts ils castellans,
 Mort (perfin) gli tyrania
 Libertad, fraternitat,
 Uss' ad en perpetnadad:
 Viva Caldar!

LA CRETТА DAD URSCHLINA

da Gion Guidon.

La vigilia da Nadal sa vaschinava. L'umbriva schascheva alla val, me la pizza targlischava anc alla splendur dil sulei dalla sera. Da quellas uras nava il selvicultur da Selva sels skis tras il gold da Valogna.

Il gi avant vev'igl sbischo a quella nevetta veva do alla cuntrada en beal aspect. La roma dallas plantas a dalla pignola era anc cuvertada cun nev a blears pignols vevan sei grandas tgapetschas alvas, sco capuzzas da nannins. Profunda quiettezza regeva agl gold, me qua a là passava en scrusch tras ils pegns én suspir dil gold ai seas siemi d'unviern.

Il selvicultur nava — plan plan, tut surpria dil bi vurdar. Ils seas partratgamaints eran graziusas istorgettas da Nadal. Varsaquants tgavriels — lests partratgamaints dil gold — én passos sper el vei carschantand anc il santimaint da Nadal.

Las umbrivas eran rivadas sen la pizza cur c'el ha banduno il gold senzum la veia da miez. Qua gli e do an il ena tschetgetta frestga d'en pignol agl ur dalla veia. Davant quella era en fop alla nev, sco scha anzatgi fuss sto an schanuglias. Sella veia vasevin na ancunter il pignolet a da quel puspe anavos cunter la vischnanca me en fastez d'en unfant alla nev frestga.

„En unfant ca s'ampatga da taglier en pignolet da Nadal — pover unfant“ ha'l tartgea il selvicultur cun cor greav.

„Tgi sa tge motivs a tge relaziuns, ca han sfurzo'gl unfant tier que pass“ nava continuadameng tragl seas partratg nand gio per la veia da miez.

Noc'la punt da Rasto sa pirtga la veia, eгна magna veiador an vischnanca l'otra aint til mulegn. Nand suainter ils fastezs ha il selvicultur pria la davosa.

Rivo til mulegn ha el pria giâu ils skis ad ils puso se per il mir. Allora ha'l arviert la porta clamand holà! Qua e cum-

paria sen gl'esch gest davo gl'eschtgea ena buabetta ad ha getg cun vusch mievla: „Buna sera.“

Il selvicultur respundand il salid ha amparo: „Mi gi buabetta, as tei betga frars.“

• Tut sursto da quella curiosa dumonda digl um easter ha raspundia Urschlina ampo tamaligia: „Nà jau sunt il sulet unfant da quella tgea.“

„Scha mi gi, as tei taglea giau que pignol senzum la veia da miez?“

„Ea“ ha getg la pintga cun vusch tramblanta ad il sbassò.

„Mo pertge?“

„Jau — — stueva — — vêr — en pignol —“ ha Urschlina getg tut sa zacudand dil dar îs.

„Mo sas betga ca nus vendagn mintg'on pignolets alla tgea da scola — ad as betga sa partartgea, ca quei segi betga bi dad angular en pignol da Nadal?“

Sen quei ha la buaba antschiet a dar îs. Larmas grossas cula van or dils seas beal îls ners a currevan gio per las vestas sble-schas. Plirand ha Urschlina raspundia: „Jau se bagn c'in sa cumprar pignols, mo nus vagn nign raps, il meas bap e en pover um, ca spenda la granda part dil seas gudogn allas ustreias, — a la mi mamma e ple ca en onn malsana agl litg, per ella veia taglea il pignol, pertge jau se, ca mi mamma vean puspe sana, sch'ella sa vurdar segl pignol da Nadal a las sis tgearas glischettas.“ — En nov ual da larmas culava gio dalla beala fatschetta — — a la vuschetta digl unfant ha sa spears en mument agl dar îs — allura ha'l continuo — — „Oh, jau se bagn, ca quei e betga bi d'angular il pignol — — mo avant ca igl taglear sunti stada an schanuglias avant il pegnet a rujea il tgear segner per pardun — — gli schand, ca jau stotgi angular il pignolet per ca la mi buna mamma gureschi. Ad il tgear segner mi ha parduno, jau saint quei — —“

„Ti tgeara mattetta“ la ha interut il selvicultur cun vusch vibranta“ ad îls cregns „ea, ear jau cres a se ca Dias tgi ha parduno — — mo terla, as tei candellas a robas per garnir il pignolet?“

„Me en pèr candellettas“ raspunda Urschlina.

„Scha terla ti tgearetta, lé me gidar garnir il pignolet per ti mamma — —“

La buabetta, ca veva survagnia tras il tun mievel dalla vusch a las larmas als îls digl um easter cunfidanza an el, ha getg subit cun îls cregns, targlischaints da daletg: „Mo, bugent!“

„Scha mi lé gnir aint tier te, per ca nus possan sa cunvagnir cura far il pignol.“

Urschlina ha arviert ple ferm igl esch a scho gnir aint igl um alla pintga, mo orvart schubra tgadafia. Els han sa scho giâu da far il pignolet la sera suainter la sera da Nadal. Urschlina ha già getg c'îl seas bap vommi mintga sera suainter tschagna anc an vischnanca. Ascheia pudevin els sa profitar dil mument sainza disturbî per garnir il pignolet.

La sera da Nadal cugl e sto stgir e'l ià il selvicultur cun ena canastra sut bratsch gio mulegn. Suainter ver già salido Urschlina eni els is or an tgadafia — — ad el ha mess il pignol agl pè lenn. Allora igl hani purto an stiva ad han mess el sella mesa vei sper igl esch dalla tgombra dalla mamma, per ca la mamma malsana savessi vèr bagn il pignol or dil seas litg. Sainz'en pled fittavin els allura il pignolet cun la roba beala c'îl selvicultur veva lujea a cun blearas candellas. Cur c'el ha già vido las candellas ha'l pria or dalla canastra anzatge pakets ad ha als mess sen la mesa sut il pignolet.

Culs plets: „Urschlina“ qua eni ils schinketgs digl unfandet da Nadal per te a ti mamma“ ha'l pria igl unfant sen bratsch a bitschand el tut cumovia segl frunt ha'l getg: „Cur ca jau sunt or da stiva, sas tei earver il esch dalla tgombra, ca ti mamma vezzi il seas pignolet a gureschi.“ Ad avant ca Urschlina culs îls plagn larmas, — ha cato me en pled — e'l sto davent.

La buabetta ha allura aviert igl esch dalla tgombra a clamò: „Mamma!“ Quella ha sa vielt agl litg a vasand il pegnet targlischand, plagn glischettas, han ils seas îls s'amplania cun larmas a cun targlischura ad ella ha fatg la nossadia. Urschlina era ida vei spegl litg a mess ils seas mans sen quels dalla mamma. Tut absaintas gurdavin mamma a feglietta sella pompa celestia.

An que mument s'earva'l igl eschstiva agl bab zapp' aint tut sa ballinand cun fatscha muflida ad il fitgea. Vasand il pignol ha'l sa fermò tut sursto da que agen aspect. Plan a plan ha'l sbassò il tgea, mess ils mans a nossadia ad antschiè a cridar cun granda dalur.

Mo da snadetg ha'l sa standia il seas t'gierp a cun pass sîr a ferm e'l passo il pignol ad là vei ad an tgombra. Tut comovia ha'l ambratschò il seas unfant igl ulzo sei ad igl bitschea ferventameng a strischand cun en man ils tgavels beals dad Urschlina ha'l getg: „O ti anghel, tei — — tei mi as mussò puspe la veia — — o tei il meas anghel. „Suainter c'el ha già mess gio da bratsch gl'unfant ha'l s'inclino sur la si dona a la bitschea a mettand il seas man dretg sen ils mans dalla mamma malsana ha'l getg, gl'il cler a glischaint, cun vusch mievla:

„Neasa, mi parduna — — Ussa veani tut bien — — Dias segi ludò!“ — —

Las glischettas dil pignol glischavan — — glischavan — —
 las glitschettas, ca han purto fortuna a sanadat agl mulegn. — —

Traducziun D. L.

